

Svar till Per M. Wijkman II

Det är glädjande att Per Wijkman (PW) genom sin bedömning av metallmanufakturutredningens utgåvor (SOU 1973: 29, 30) i Ekonomisk Debatt öppnar ännu ett debattområde, som kanske kan kallas industripolitikens allokeringssroll. Jag beundrar hans mod att behandla denna svåra fråga och hans insikter i ämnet. Likväl har jag en hel del invändningar att göra mot de förenklingar och generaliserande slutsatser han tillåter sig att göra på bekostnad av denna utredning. Här är några av dem:

1. I avsnittet om komparativa fördelar och regional inkomstfördelning menar PW att arbetsfördelningen mellan regioner kommer att baseras på absoluta fördelar till följd av avsaknaden av regionala valutor och fackföreningsrörelsens solidariska lönepolitik. Resonemangets leder till sådana slutsatser som "Så länge LO insisterar på ... kommer regioner med absoluta nackdelar i produktionen att tvingas anpassa sin befolkningsstorlek till sina produktionsförutsättningar" och att "människor ... i den solidariska lönepolitikens namn kanske tvångsflyttas från region till region och därmed ofta underkastas djupgående sociala och kulturella omställningar". Dessa långtgående slutsatser är av flera skäl märkliga. Ett är att en tendens till utjämning av lönen för identiska arbetsprestationer mellan regioner följer av den teori för komparativa fördelar PW utgår från och inte bara av LO:s val av lönepolitik. Denna utjämnings-tendens, som även gäller andra pro-

duktionsfaktorer, frambringas av handeln med varor och förstärks av om någon produktionsfaktor är lättroblig mellan regionerna. Det kan därför lika väl vara bristen på rörlighet för varor eller för andra produktionsfaktorer som tvingar fram befolkningsomflyttningarna och det bästa medlet mot en oönskad sådan omflyttning behöver således inte alls vara avskaffandet av LO:s lönepolitik.

Jämförs PW:s modellresonemang med t ex den teoretiska litteraturen om olika slag av störningar (distortions) på faktormarknaden (se t ex Magee [1973]) visar sig denne i själva verket ha gjort väl många förenklingar för att tillåta så djärva slutsatser utan empiriskt underlag. Förenklingarna gäller nämligen både antalet störningar han begränsat diskussionen till och att modellen ej specificerats så att slutsatserna verkligen följer hans egen modell.

2. På motsvarande lite vårdslösa sätt handskas PW med sin bedömning av den moderna faktorproportionsteorin och dess nackdelar i jämförelse med andra utrikeshandelsteorier. Han framhåller att Heckscher-Ohlinmodellen "genom sin aggregerade och statiska karaktär lämpar sig ..." för analyser av "relativt stora aggregat av homogen sammansättning — ländergrupper, varugrupper, produktionsfaktorer — förutsatt att tidsperioden är tillräckligt kort och att en mängd faktorer är givna ...". Lämpligheten i detta ifrågasätts av flera fundamentala förutsättningar i faktorpropor-

tionsteorin för det finns helt enkelt inte det fåtal homogena aggregat han förutsätter i sitt påstående. Detta kan en rad empiriska analyser ge besked om. Mycket riktigt är det, som framgår av den följande meningen, läroböckernas $2 \times 2 \times 2$ -modell han bedömt denna teori utifrån. Är inte det att göra både Ohlins ursprungliga framställning [1933] och teoriutvecklingen sedan omkring 1960 djup oränttyvisa? Det finns t ex ett tiotal dynamiska faktorproportionsmodeller och minst en bok i ämnet [Bardhan 1970].

Jag håller gärna med PW i det han nog egentligen menar med denna karikerade beskrivning av faktorproportionsteorin, nämligen att många av dess förutsättningar är överförenklade. Det har denna teori gemensamt med annan traditionell mikroteori som baseras på produktionsfunktioner. Likväl är det den enda utrikeshandelsteori som varit så utvecklingsbar att den kunnat användas för att studera de anpassningsmekanismer av allmän jämviktskaraktär, som insatsvaror, helt skyddad produktion, förenad produktion, externa effekter m m ger upphov till. Som teoretisk referensram var denna utrikeshandelsteori i själva verket den enda användbara om man vill genomföra en allmän jämviktsanalys för en öppen ekonomi och samtidigt inte begränsa sig till enbart en teoris förklaringsfaktorer.

Detta var motivet till att jag valde faktorproportionsteorin som ram för analysen. Som PW väl vet utslöt dock inte detta val att också en del andra teoriers förklaringar samtidigt kunde analyseras (t ex Burenstam Linders teori och produktcykelteorin). Däremot utslöt den problemställning studien hade, vissa förklaringsmoment i dessa teorier, moment som mera hade att göra med utrikeshandelns länderinriktning, direktinvesteringar e d.

3. Jag håller vidare gärna med PW om att en testning av alternativa handdelsteorier kunde ha varit givande utöver de ansatser i den vägen, som gjorts och som PW här velat förbise. Valet av teori kan dock inte ske helt oberoende av det problem en forskare skall studera. I mitt fall gällde det att undersöka hur metallmanufakturindustrins specialisering på varugrupper påverkades av Sveriges deltagande i en internationell arbetsfördelning. Att detta är problemet har PW uppfattat i sin inledning till stycket "De internationella produktionsförutsättningarna" men både i

avsnittet innan och i avsnittet efter hävdar han likväl att min bilaga skulle vara inriktad på att ge en prognos för marknadsandelarnas utveckling under 1970-talet. En sådan kvantifiering är självklart inte möjlig utifrån den teori som valts. Om det är denna hans bivalenta inställning till vilket problem min bilaga analyserade som förklarar PW:s förslag till alternativa teorier, kan jag inte avgöra. Flera av de problem han föreslår har dock inte, såvitt bekant, behandlats inom ramen för den allmänna jämvikts-teori han tycker "varje sida ropar på" i bilaga 2. Eller kanske PW:s bedömning har sin grund i att han tror att manu-fakturindustrins varor är "så likartade och finfördelade"? När det gäller användningen av olika produktionsfaktorer gäller detta i varje fall inte, vilket utredningen visar. Jag tycker det verkar som om PW fallit offer för den vanliga illusionen att varje industribransch innehåller helt homogena varor, åtminstone från produktionsteknisk synpunkt. I PW:s fall är det måhända mer förvånande, därför att han här bortser från faktamaterialet i den utredning han kritiserar och miss tror det institutionella kunnande utredningens många biträdare tillägnat sig under många månår. Ett litet exempel på detta är det nu för andra gången i skrift upprepade påståendet att traditionell järn- och metallmanufaktur-industri inte inkluderar instrumentindustri. Det är i den under senare år använda SNI-indelningen denna delbransch inte ingår i vad som där, kanske för att undvika sådana missförstånd, kallats metallvaruindustri.

4. Det finns mycket att invända mot den teoretiska och metodologiska grundvalen i den analys jag genomfört i min bilaga. Det är mot den bakgrunden synd att PW inte mera seriöst valt att diskutera alternativa ansatser på de få punkter han behandlat. Han kritiserar helt rättvist bristen på teori för analysen av ojäm-viktssituationer men utan att ange om jag bort välja att helt enkelt förutsätta en jämvikt, vilket är en vanlig metod, eller hur jag kunnat behandla problemet i min bilaga. I stället hävdar han att "det finns ett lätt sätt att testa om en ofullständig anpassning förelåg", men hur detta kan ske eller vilken teori han tycker kan användas, klargörs inte.

Samma debattmetod använder han sig av när han kritiserar mitt val av aggregering, nämligen länder. På vilket sätt är denna aggregering mera verklighetsfrämmande än de han velat göra: aggregering

av produktionsfaktorer, varor och produktionsfunktioner? Han anger här en studie, som finns enbart i stencil och dessutom inte fanns utgiven när analyserna i min utredning var klara. Han bortser vidare helt från att det när antalet länder är fler än två inte längre existerar ett enda faktorproportionsteorem (utan kanske många eller kanske inget alls). Dels uppkommer svåra teoretiska problem när det gäller att fastställa vilka produktionsfaktorer ett land då har god eller knapp tillgång på, dels finns ännu ingen teori utvecklad för hur specialiseringsmönstret gentemot enskilda länder borde se ut. Min åtgärd var att behandla problemet med flera länder i första hand som ett aggregationsproblem. I kapitel 5 utförde jag därför en visserligen enkel prövning av om utvecklingen av de svenska världsmarknadsandelarna avvek från andelsutvecklingen för enskilda delbranscher på de åtta viktigaste delmarknaderna. Så var i huvudsak inte fallet. Jag håller dock gärna med om att analysen på den punkten kunde ha varit mer uttömmande. Men PW och jag tycks ha olika verklighetsuppfattningar även när det gäller avvägningen av vilka av de många förenklade förutsättningar i faktorproportionsteorin man för detta tillämpningsområde kan bortse från.

5. Till slut vill jag beklaga att inte PW mera bemödat sig om att föreslå *genomförbara* alternativa analyser, när han ändå haft ambitionen att ägna tankar och

utrymme åt detta. Hur menar t ex PW att de teoretiska problemen han velat ha i min bilaga skulle ha kunnat empiriskt genomföras inom ramen för en öppen flersektormodell och allmän jämviktsanalys? Anser PW att det i en empirisk undersökning går att förenkla problemställningen så till den grad att det finns enbart *en* effektiv resursallokering (punkt 1 i avsnittet om Allokeringens politikens uppgifter) och endast *en* optimal anpassningstakt (punkt 2)? Är det inte så att PW här använder en långt mera förenklad metod än vad både teorin tillåter och vad metallmanufakturutredningen vågat göra? Den utredningen har nämligen haft ambitionen att inte förlita sig på enbart en verklighetsuppfattning, en teori eller en empirisk metodologi. Kanske rentav PW beundrar utredningens sekretariat för att det inte förlitat sig till en enda av de många och av PW var för sig starkt kritiserade analyserna?

Fil dr Lennart Ohlsson
Industriens Utredningsinstitut

Referenser:

- Bardhan, P. K., [1970], *Economic Growth, Development, and Foreign Trade. A Study in Pure Theory*, New York
- Ohlin, B., [1933], *Interregional and International Trade*, Cambridge, Mass.
- Magee, S. P., [1973], "Factor Market Distortions, Production, and Trade: A Survey", *Oxford Economic Papers*, årg 25, nr 1